

JAKOB DANIELSEN – EN GRØNLANDSK MALER

Af fhv. landsfoged for Nordgrønland, kontorchef *Ph. Rosendahl*

Under ovenstående titel udkom i 1942 en meget smuk kunstudgave, som blev udsolgt fra forlaget inden 12 dage efter dens udgivelse. Året forinden havde Statens Museum for Kunst haft en 4 ugers særudstilling af Jakob Danielsens akvareller og tegninger, 300 i tallet og besøgt af henvend 15.000 mennesker.

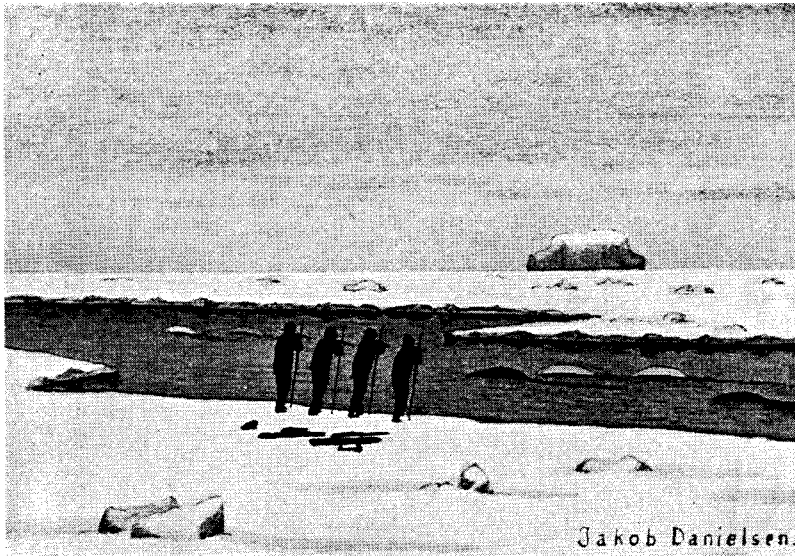
Hvem var da denne mand? Ja, det var en almindelig sælfanger af så godt som ublandet eskimoisk race, født i den afsidesliggende Diskofjord på vestsiden af Diskøen, et sted der meget længe bevarede sit eskimoiske præg, og derfor en mand, der som barn har set også de ældste eskimoiske fangstmetoder.

Hans talent som tegner synes at have været nedarvet, idet det vides, at hans fader også tegnede, uden at dog noget heraf er opbevaret.

Jeg lærte Jakob Danielsen at kende, da jeg efter 8 års tjeneste ved handelen i Grønland fik overdraget stillingen som landsfoged for Nordgrønland (den nordlige halvdel af det nuværende Vestgrønland). Det stod mig klart, at jeg i denne stilling under mine årlige rejser til landsdelens 32 kommuneråd og som formand for Nordgrønlands landsråd i meget stort omfang skulle deltage i forhandlinger om befolkningens erhverv, og om hvorledes disse bedst kunne fremmes, og at jeg derfor måtte have kendskab til alle de metoder, fangerne og fiskerne selv brugte i erhvervet. Men meget var forskelligt fra det, jeg kendte i den sydlige landsdel, og ikke let at få et sikkert indblik i, da litteraturen herom var noget sparsom.

Derfor gik jeg en dag til Jakob Danielsen, der nu som jeg boede i Godhavn, og sagde til ham: „Jeg ved, du kan male, og vil gerne bede dig male sådanne fangstmetoder for mig, som du kan tænke dig, at jeg ikke kender.“ „Det skal jeg nok,“ sagde Jakob, „jeg har malet for danske før, det er ikke morsomt. Danske vil kun have eet billede af hver slags fangst, og der foregår så meget på en fangstdag, at det slet ikke kan være på eet billede.“ Jeg bad ham da male så mange, han selv syntes; jeg skulle nok aftage dem.

På denne måde blev hans fangstbeskrivelser til i billedserier, således at man kunne følge ham, fra han tog hjemmefra om morgenen, følge selve fangsten og se ham komme hjem om aftenen med byttet. Med andre ord: Hver serie blev en beskrivelse af en bestemt dag i hans liv, således som den havde indprentet sig i hans hukommelse.

Narhvalfangst fra iskant. De fire skikkelser i billedet skaber en fast komposition og understreger og forstærker ved stillingens gentagelse handlingen

Jakob Danielsen.

Vi boede sammen i 15 år, hvor han tegnede for mig, men kun i den tid, hvor skibe ikke besejlede havnen, idet jeg havde anbefalet ham at tegne løs til salg til sommerens rejsende.

En dag kom han til mig og sagde: „Jeg har gået og tænkt.“ „Nå, har du det.“ „Jo, jeg ved, at i de store lande er der mennesker, der skriver bøger om sig selv, idet de tror, der er andre, som bryder sig om at læse dem. Jeg har også tænkt derpå, men skrive, det er jeg ikke god til. Der er så mange bogstaver. Nogle ligner hinanden. Man tager fejl af dem. Har man skrevet en hel side, kan man ikke engang se, om den er rigtig. Så er det nemmere med et billede. Har man malet et billede og ser på det, ser man straks, det er, som det skal være.“ Jeg svarede, at jeg nok skulle aftage dem alle, og han gik da igang med at male erindringer lige fra sit 4. år, fra hvilket han huskede sin første rejse på slæde ved forårstid med forældrene til en fangstplads, hvor de lå i telt et sted ved kysten ud mod havet, der nu var isfrit, og hvor faderen derfor kunne drive fangst. Endvidere en rejse med konebåd til en lakseelv, hvor kvinderne fangede og tørrede laks, medens mændene gik til havs for at jage sæler. Man ser også de unge danse ude i den lyse sommernat, medens en gammel fanger spiller violin. Endvidere ser man familien drage hjem til bopladsen, da sommeren er til ende. Man ser faderen og en hjælper bygge et nyt tørvemurshus til dem og det daglige liv inde i dette. Han gengiver også faderen køre på fangst på den tid, hvor solen ikke rejser sig, og hvor isen endnu er usikker, fordi den tæres nedefra af strømmen, og man ser Jakob og hans mor stå i stille ængstelse ved den tid, hvor faderen kan ventes tilbage. Også julen ved den lille boplads ser man; man ser befolkningen juleaften vandre ind i kateketens hus, for dengang var der hverken kirke eller skole, man ser kateketen læse juleevangeliet, siddende ved tørvemurens dybe vinduesniche, hvori er anbragt 2 store al-

terlys. Man ser dem under salmesangen, og senere ser man de unge gå fra hus til hus, hvor de foran hvert synger julesalmen og inviteres ind til julekaffe.

Så langt kom Jakob i sin levnedsbetretning, inden han døde. Året forinden var med sidste skib kommet en forkølelse til stedet. Læge var der ikke dengang; øen var jo ikke meget større end Sjælland. Sygeligheden greb meget hårdt om sig. Hver dag i en uge i træk stod en ny kiste i kirken, og en dag stod også hans hustrus kiste der. Han var selv syg. Man rådede ham til at blive hjemme, men han sagde: „På sådan en dag siges i kirken altid smukke ord om et menneske, for et menneskeliv er så langt, at der altid vil kunne findes noget smukt at sige.“ Det er hans og hans landsmænds beskedne måde at udtrykke sig på. Men vejret var hårdt, og dette var måske en medvirkende grund til, at hans tuberkulose tog overhånd. Året efter døde han, kun 50 år gammel.

Året derefter trak jeg mig tilbage til Danmark og blev da af forfatteren Johannes V. Jensen tilskyndet til at få en kunstudgave ud af Jakobs billeder, om hvilke han skrev, at „det var hans overbevisning, at Grønlands sag som dansk koloni, (det var i 1940), som befinder sig i en skæbnetime nu, er veltjent med ethvert offentligt eller privat bidrag til offentliggørelse af et så værdifuldt arbejde.“

Jeg viste så billederne til direktøren for Statens Museum for Kunst, der om Jakob skrev: „En grønlander, der fødtes med en kunstners glæde over iagttagelse af natur og mennesker og en sjælden umiddelbar sikkerhed i gengivelse af, hvad han så. Man kan på en måde betragte hans tegninger som notater om den virkelighed, der interesserede ham, som betretning om grønlandsk liv, som illustrationer til en uskreven bog eller snarere endnu som selve teksten, lettere at læse og klarere at forstå gennem tegning end gennem ord. Han kan, hvad han vil, han behersker midlerne til sit formål, selv de bittesmå figurer, som han med blyant sætter op ude i sneen langt borte, har liv og bevægelse. Både fra blyants-tegningerne og fra akvarellerne kommer der frem en tone af hele landet, en stemning af lyset, af årstiden, af morgen og aften, som selv den, der ikke kender den fremmede natur, mærker og nyder. Han er ikke blot en anekdoteberetter, han er en mand, der arbejder kunstnerisk og føler som kunstner.“

Nationalmuseets direktør og inspektøren for den etnografiske samling skrev: „Jakob Danielsen har sat sig til opgave at skabe sammenhængende serier, i hvilke det er muligt at følge f. eks. hver enkelt fangstmetodes stadier fra begyndelsen til enden. At dette allerede i sig selv er af stor etnografisk betydning vil være indlysende, men den er så meget større, fordi hele det liv, som på denne måde skildres, nu er i færd med at forsvinde med raske skridt, og når det om ikke mange år er gået fuldstændig til grunde, vil disse billeder derfor stå som et varigt monument over gammel, eskimoisk kultur og vel at mærke, som denne opfattes indefra, ikke set med fremmede øjne. Han forstår at fremdrage de væsentlige træk, og han har lune. Grønlandernes selvironi er et af deres mest indtagende karaktertræk, de forvilder sig ikke op i det højtravende, til trods for at det liv, de lever, kan

*Jakob og hans bror
iler deres trætte
far i møde for at slæbe
sælen for ham det
sidste stykke.
„Og når min far
mente, vi ikke så det,
skubbede han bag
på med sin stav
— for børn skal ikke
slides op.“*

være dramatisk nok. Jakob Danielsens billeder efterlader i vor bevidsthed det indtryk, at hans og hans landsmænds liv vel er barsk, men ikke glædesløst, fuldt af spænding og risiko, men også fuldt af håb. Sådant en fremstilling giver respekt for grønlandernes kultur, for deres udnyttelse af tilværelsens naturlige muligheder. Ingen af os har grund til at se ned på dem. Vi lever vort liv behageligere — men lever vi det rigere, med større personlig indsats?“

På grundlag af disse udtalelser blev der af Carlsbergfondet, Ny Carlsbergfondet, undervisningsministeriet og Grønlands Fællesfond ydet et tilskud til den nævnte kunststudgave.

Således fik jeg indfriet mit løfte til Jakob om at få en bog ud om hans erindringer.

Kunstmuseets direktør havde fattet så megen interesse for samlingen, at han foranstaltede den tidligere nævnte særudstilling i en af museets store ovenlyssale. Udstillingen besøgte som nævnt af henvend 15.000 mennesker. I 1950 har en mindre del af samlingen været udstillet i museet på Koldinghus og blev besøgt af et lignende antal. Samlingen opbevares i sin helhed i Nationalmuseets etnografiske afdeling. Otte af hans bedste landskabsbilleder er ved Den kgl. grønlandske Handels foranstaltning reproduceret i kunstryk som postkort.

Engang viste jeg Jakob Danielsen et maleri af en dansk kunstner. Man så en slæde en tidlig morgen køre ud på fangst på havis langs kystfjælde i skæret af den gryende dag. Jakob glædede sig over farverne, så på himlen, på sneen og navnlig på de redskaber, fangeren havde med på slæden og sagde: „Men med den himmel og den slags føre kan han ligeså godt vende hjem igen, for han får ikke noget.“ — Her har han i en nøddeskal givet udtryk for det, der karakteriserer hans egne evner og indgående naturkendskab; hans jagtskener udspilles netop på den måde, han selv havde oplevet dem, hver serie er en bestemt dag i

„Der er læs nok
i forvejen for
de 5 hunde, derfor
må min gamle
bedstemor gå
bagefter.“

hans liv. Vejrlig og føre og enhver bevægelse er en dokumentarisk beskrivelse af, hvorledes fangst går til, og deri ligger netop deres etnografiske værdi.

Som karikaturtegner havde han også evner. Enkelte billeder i bogen viser dette, men de interessanteste er sikkert gået tabt. Det var skik, at de fangere, der havde deltaget i en særlig krævende fangst, om aftenen samledes, og så fortalte hver deltager, hvorledes han bar sig ad, mens ungdommen lyttede til. Når denne alvorlige del var til ende, sagde Jakob ofte: „Men ved I nu også, hvorledes I så ud i ansigtet i de afgørende øjeblikke,“ og så ridse han med hurtige streger et let karikeret ansigt op af hver enkelt. De gik fra hånd til hånd under almindelig jubel. Men så havde tegningerne også udtjent deres formål, og den næste dag benyttede Jakob papirstumperne til forladning i sine haglpatroner, „for man må jo spare på papiret.“ Men herom hørte jeg desværre først efter Jakobs død.

Karakteristisk er også serien om hans første slæderejse med forældrene, hvor man ser den med teltgrejer og køjetøj tungtlastede slæde glide afsted trukket af kun 5 hunde. Til dette billede sagde Jakob: „Jeg var 3 år, jeg sidder hos min mor. Far sidder også på slæden, for det er jo ham, der kører hundene, og der var læs nok på den i forvejen, så de 5 hunde har nok at trække, derfor må min gamle bedstemor gå bagefter.“ „Hvorfor nu det?“ „Jo, de skiftedes jo, men sådan huskede jeg det bedst, medens jeg sad og tegnede — for jeg skulle jo have noget at spise, og så kunne det jo ikke nytte, at jeg sad hos min bedstemor.“ Grønlandske børn ammer ofte deres mor, til de er 3—4 år.

Nu er Jakobs eneste søn også død. Han døde i foråret på et tuberkulosesanatorium her i Danmark, men han har efterladt sig en lille søn, der hedder: *Jakob Danielsen*.